

a Csontos Jánost is megismerjük, aki mesterség és tehetség ünnepévé tudja tenni a verset. A *Ma ne engedd le a rolót*, a *Vízkereszt*, a *Mint a guanó*, a *Kanada*, az *Oda, a nyugati szélhez...* vagy a *Mint* című költemények (József Attila-i iskolát járt) szerzőjéről az ember szinte el sem hiszi, hogy köze van az imént emlegetett riporter habitusú verselőhöz. Egyik oldalon tehát a széles képzettségre támaszkodó, a tehetség bővéből látszólag fesztelen könnyedséggel építkező eredeti költő, a másikon ugyanez a tehetség, ugyanez a hajlékonyság súly és mélység nélkül, amint valami kósza módon játszadozik a formákkal. De hiszen egyesek szerint az egyén valószínűsége épp itt, az elentmondásoknál kezdődik. És persze azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az *XL* nem egy-két, hanem húsz esztendő termése, azaz a könyv legrégebbi opusait Csontos pályakezdőként, legfrissebb darabjait negyvenévesen írta. A negyvenedik év pedig igencsak jelentőségteljes korhatár az emberélet útján; legalábbis az *XL* hátsó fedelére helyezett (Marcus Aureliusra hivatkozó) Márai-idézet ezt mondja. Negyven év alatt minden megtörténik egy férfiemberrel; többet nem fog tudni önmagáról és a világról; ami az emberre eztán vár: csak ismétlődés. Más szóval az cselekszik bölcsen, aki – mielőtt e sötét locusig érne – semmifajta tudástól, tapasztalattól, szenvedélytől nem tartja vissza magát.

Ahogy Montaigne nyilatkozta: inkább legyen a lelkünk műhely, mint raktár.

S mi jelenti egy költő számára a fenékgig ürített sorsot? Természetesen az írás. Ha így nézzük, mindjárt jóval kevesebb a kárhozzáttnivaló Csontos János ádáz betűszeretében. Lehet, hogy eminens tapasztalataival felvértezve, negyvenéves kész férfiúként most, az *XL*-t követően fogja igazán kibontani vitorláit. Ami pedig a tudás és az ismétlődés éveit illeti: ugyan miért ne feltételezhetnénk, hogy Marcus Aureliusszal együtt Márai is tévedhetett.

KELEMEN LAJOS

(*Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2002, 399 oldal, 1800 Ft*)

SALMAN RUSHDIE:

Grímusz

Mikor válik manapság egy tollforgató igazán népszerűvé? Ha kellően népszerűtlen bizonyos körökben. Salman Rushdie-ről a legnagyobb jóindulattal sem állíthatjuk, hogy egyes közel-keleti országok lakói a szívükbe zárták volna: 1989-ben Irán vallási vezetője és főideológusa, Khomeini ajatollah egyenesen *fatvával* sújtotta – vagyis az indiai származású brit író likvidálására szólította fel a muszlim híveket. A sors

fintora (vagy még inkább *grimasza*), hogy Rushdie elleni hadjárata reklámhadjáratnak sem volt utolsó. A lavinát elindító regény, az istenkáromlással, valamint a Korán és a próféta gyalázásával vádolt *Sátáni versek* híre egy szempillantás alatt bejárta a világot. Csupán szerzője nem örülhetett a hirtelen jött sikernek, hiszen éppen azzal volt elfoglalva, hogy életét mentse (amely azóta sincs biztonságban).

Hozzá kell tennünk, hogy Rushdie népszerűsége mögött komoly irodalmi teljesítmény áll. Az *éjfél gyermekei* című alkotását a kortárs széppróza legjelentősebb darabjai között tartják számon, de egyéb írásai sem hagynak kívánnivalót maguk után. Erről a magyar olvasóközönség is meggyőződhetett, hiszen két kivétellel az összes Rushdie-regény megjelent hazánkban. Az egyik kakukktojás a „botrányos” *Sátáni versek*, melynek kiadására máig nem akadt jelentkező, a másik pedig a szerző első, *Grímusz* című munkája. Az utóbbi esetében már a múlt idő használata indokolt, hiszen a közel-múltban ez is felbukkant a boltok polcain.

Azok számára, akik ismerik, sőt kedvelik is Rushdie műveit, a *Grímusz* számos meglepetést tartogat. A szerző jellegzetes stílusjegyei már itt is megmutatkoznak, áradó mesélőkedvét sem kell nélkülöznünk. A varázslatos történet azonban, a megszokottól eltérően, nem egy

konkrét ország (például India, Pakisztán) történelmébe szövődik; nem csupán átlépi a fikció birodalmának határait, hanem annak eminens állampolgárává válik. A Rushdie-val kapcsolatban gyakran emlegetett „mágikus realizmus” utótagjának itt nyomát se találjuk.

Szárnyaló Sas, a törzse által kitaszított indián a halhatatlanságot kapja ajándékba Grímusztól, a titokzatos idegentől. Az örök élet azonban súlyos terhet jelent, ezért hősiünk elindul, hogy megkeresse „jóttevőjét”, és visszanyerje halandó mivoltát. Útja a párhuzamos jelenben (múltban? jövőben?) található Calf-szigetre vezet, ahol a hozzá hasonló halhatatlanok tengetik napjait. Szárnyaló Sas köztük próbál otthonra lelni, de mire felismeri, hogy társait csupán rögeszméik tartják életben, addigra ő is egy rögeszme rabja lesz – le kell számolnia Grímusszal. Kettejük kozmikus öszszecsapása elkerülhetetlen, annál is inkább, mert a sziget lakóinak sorsa függ kimenetelétől. Azonban mielőtt ez bekövetkezne, még fény kell derüljön néhány sötét titokra.

Rushdie különös regénye a mese, a mítosz és a *science fiction* műfaji jegyeit olvasztja magába, számos értelmezési lehetőséget kínálva olvasójának. Hogyan közelítsük meg a *Grímuszt*? Mint egyszerű fantasztikus történetet? Mint ellenutópiát vagy mítoszparódiát? Esetleg mint a gyökértelenség és az önazonosság

hiányának regényét? Bár ezek a kísérletek is célravezetőnek látszanak, az önnön kitalált voltára nyíltan utaló szöveg ördögglakra emlékeztető szerkesztésmódja megnehezíti, hogy megnyugtató módon lezárjuk az értelmezést. Ennek a sajátos feszültségnek köszönhetően a *Grímusz* nem tekinthető pusztán szárnypróbálgatásnak – még akkor sem, ha valószínűleg nem arat osztatlan sikert a „hagyományos” Rushdie-szövegek kedvelőinek körében.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Greskovits Endre, *Ulpius-báz*
Kiadó, Budapest, 2002, 437 oldal, 2480 Ft)

**FREDERICO ANDAHÁZI-
KASNYA:**

A fejedelem

A fejedelem, az Elnök, Wari Fia és ki tudja, még milyen névvel illetett mítoszbeli alak született Andaházi új könyvében. A megtestesült gonosz eredetmondája ez, a diktátoré, aki világokat dönt meg, majd alkot, rombol, s megint teremt. Az alkotások élettartama mindig esetleges, csupán addig tart, míg a hazugságok logikájára épült államok a megszállhatatlan csavar után szét nem esnek. Nincs személyiség, csak egy emberalakot öltött hatalomelv, a mindenkefelettséget elve.

Az argentin író harmadik könyve mást sejtető ponyvacímmel, és a botrányt ígérő diktátorregények műfajával kíván meglepíteni. Andaházi két korábbi műve, *Az anatómus* és *A harmadik nővér* is ezeket a formálisnak nevezhető meglepéseket alkalmazta, amelyek igen gyakran az olvasó kezdeti fanyalgását okozták. Mindkét regény egy jól ismert kultúrtörténeti tényből indul ki, amely szokatlan, maradiakat megbotránkoztató nézőpontból válik láthatóvá. A reneszánsz korában élt padovai orvos, Columbus Matteus Realdus klitoriszt illető felfedezése *Az anatómus*ban, az írói véna, a zseniség kultuszának megcsúfolása a Byron korában játszódó *A harmadik nővér*ben a polgárpukkasztáson túl értékes gondolatokat vet fel, alapvető morális kérdésekre kínál megoldást.

A díjazott író korábbi műveit könnyed stílus, lendületes történetkezelés, dél-amerikai érzelmi felfokozottság jellemezte, ám mindezt *A fejedelem* tudatosan mellőzni látszik. A mindentudó narrátor most a háttérbe szorul, hogy a népszerű diktátorregényekkel szemben e mű ne realiztikus képet fessen a dél-amerikai térség politikájáról, hanem a diktatúrába szokott nép hozzáállását, önműködővé lett életmódját mitizálja. Ehhez kiváló eszköznek bizonyult az oligarchia beszédstílusának a bemutatása. A kettős osztású világot az Elnök–nép, Ő–mi elbeszélői attitűd jellemzi, amely ügyesen pél-